

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1980/81:3

om vissa frågor angående den statliga lönegarantin vid konkurs

Sammanfattning

Utskottet tar först upp motion 1463 av Torsten Gustafsson m. fl. (c, m, fp): Motionärerna behandlar frågan om skyldighet för arbetstagare i konkursdrabbade företag att ta arbete hos annan arbetsgivare under tid då ersättning från den statliga lönegarantin i konkurs utgår. Utskottet konstaterar att en arbetstagare, som under uppsägningstid inte kan beredas arbete hos arbetsgivaren, kan få vidkännas avdrag på uppsägningslönen om han inte tar annat arbete som bedöms som godtagbart. Detta gäller även i konkurssituationer. Utskottet är emellertid medvetet om att det finns vissa problem i sammanhanget och att den aktuella frågan lämpligen kan tas upp i samband med den utredning om lönegarantilagen som nu förbereds. Motionen anses inte behöva föranleda någon åtgärd.

I den andra i betänkandet behandlade motionen 1489 som väckts av vpk vill man ha effektivare indrivning av ideella skadestånd som arbetsgivare ålagts att betala till fackliga organisationer. Om arbetsgivaren går i konkurs bör lönegarantimedlen hålla organisationen skadeslös. Utskottet anser att det saknas skäl att prioritera fordringar av detta slag framför andra gäldenärers krav och avstyrker därför motionen.

Motionerna

1979/80:1463 av Torsten Gustafsson m. fl. (c, m, fp)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om en översyn av lagen om statlig lönegaranti i syfte att främja rörligheten på arbetsmarknaden.

I motionen behandlas frågan i vad mån anställda i konkursdrabbade företag är skyldiga att ta arbete hos en ny arbetsgivare under tid ersättning från den statliga lönegarantin utgår.

1979/80:1489 av Lars Werner m. fl. (vpk)

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om skyndsamt utredning och förslag i enlighet med motionen.

Motionärerna påstår att företag som av arbetsdomstolen ålagts att betala ideella skadestånd endast i ett fåtal fall fullgör sina förpliktelser och att detta har sin grund i dessa arbetsgivares "konkursbenägenhet". Motionärerna vill att regeringen skall lägga fram förslag om effektivare indrivning av sådana skadestånd eller förslag om ersättning till den drabbade arbetstagarorganisationen från den statliga lönegarantin.

Gällande rätt m. m.

Enligt lagen om statlig lönegaranti vid konkurs svarar staten för betalningen av arbetstagares fordran hos arbetsgivare som har försatts i konkurs. Garantin omfattar dels löne- och pensionsfordringar, dels vissa konkursansöknings- och konkurskostnader. Beträffande löne- och pensionsfordringar gäller följande regler. Fordringen skall ha förmånsrätt enligt 12 § förmånsrättslagen, vilket bl. a. innebär att den inte får vara äldre än ett år räknat från det konkursansökan gjordes. Lönegarantin omfattar också lön under uppsägningstid av högst sex månader. Garantin är för varje arbetstagare begränsad till ett belopp motsvarande tolv gånger det vid konkursbeslutet aktuella basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring.

Lönegarantilagen innehåller inte några regler om hur lön skall beräknas under uppsägningstid. Den frågan regleras i 12–14 §§ lagen om anställningsskydd. Bestämmelserna innebär bl. a. att en arbetstagare har rätt till lön och andra anställningsförmåner under uppsägningstiden även om han inte erbjuds arbete under tiden. En arbetstagare som under uppsägningstiden får arbete hos en annan arbetsgivare är skyldig att vidkännas avdrag på uppsägningslönen för det belopp han förtjänar i den nya anställningen. På samma sätt kan en arbetstagare få vidkännas avdrag på uppsägningslönen för inkomster som han under uppsägningstiden "uppenbarligen kunde ha förvärvat i annan anställning som han skäligen bort godtaga". Frågan om hur bestämmelsen skall tolkas bestäms i sista hand av arbetsdomstolen. Hittills har frågan varit uppe i endast ett fåtal mål.

Garantibelopp som avser uppsägningslön betalas normalt ut efter hand under uppsägningstiden. I ordinära konkurser underrättar konkursförvaltaren snarast efter konkursbeslutet länsstyrelsen, som handhar utbetalningen av lönegarantimedel, om sådana uppsägningslöner som bedöms som klara. Underrättelsen skall innehålla för konkursförvaltaren kända uppgifter om arbetstagarnas anställningsförhållanden under uppsägningstiden. Likaså åligger det konkursförvaltaren att genast anmäla till länsstyrelsen om ändring sker av förhållande som har betydelse för rätten till lönegarantimedel. Länsstyrelsen kan också kräva att arbetstagare avger försäkran på heder och samvete om anställnings- och avlöningsförhållanden under uppsägningstiden.

I mindre konkurser handläggs frågor om rätt till utbetalning av lönegarantimedel av kronofogdemyndigheten, som bygger sitt beslut på uppgifter från arbetsgivaren och de berörda arbetstagarna. Kronofogdemyndigheten skall underrätta länsstyrelsen om sitt beslut beträffande vilka fordringar som är betalningsgrundande. Länsstyrelsen sköter därefter om utbetalningen av garantimedel.

Kronofogdemyndighetens beslut kan överklagas till länsstyrelsen, vars beslut i sin tur kan överklagas till hovrätt.

För utbetalade garantibelopp inträder staten i arbetstagarens rätt mot

konkursgäldenären. Den som genom öriktiga uppgifter eller på annat sätt förorsakat att lönegarantimedel felaktigt betalats ut är i princip återbetalningsskyldig. Även i andra fall kan sådan skyldighet föreligga under förutsättning att vederbörande borde ha insett den felaktiga utbetalningen.

Lönegarantin finansieras genom avgifter som erläggs av arbetsgivarna. Avgiften är f. n. 0,2 % av lönesumman under året. Avgifterna förs över till en fond som förvaltas av kammarkollegium.

Utskottet

I betänkandet behandlas två motioner med anknytning till den statliga lönegarantin vid konkurs.

Lönegarantins uppgift är att tillförsäkra de anställda rätt att få ut sina löner inkl. uppsägningslöner i samband med konkurs. Garantin för uppsägningslön avser inte längre tid än sex månader.

I motion 1463 behandlas fråga om lönegarantins tillämpning på uppsägningslöner. Motionärerna påstår att en konkursförvaltare inte har möjlighet att ensidigt förmå anställda i konkursdrabbade företag att under uppsägningsstiden ta erbjudna anställningar på samma ort. Motionärerna vill att man skall tillämpa ungefär samma ordning som vid arbetslöshetsersättning, dvs. att en arbetstagare som uppbär ersättning på grund av lönegarantin skall vara skyldig att under uppsägningsstiden ta ett av arbetsförmedlingen erbjudet lämpligt arbete.

Den av motionärerna lämnade redovisningen för regelsystemet är inte komplett. Det är visserligen riktigt att lönegarantilagen inte innehåller någon bestämmelse om skyldighet för anställda, som är berättigade till medel enligt garantin, att ta annat lämpligt arbete. Denna fråga regleras emellertid i lagen om anställningsskydd. Enligt 13 § i den lagen skall från uppsägningslön avräknas dels lön som arbetstagaren under uppsägningsstiden förvärvat i annan anställning, dels inkomster som han under den aktuella tiden uppenbarligen kunde ha förvärvat i annan anställning som han skäligen bort godta. En konkursförvaltare har alltså möjligheter att kräva att en anställd som inte kan beredas arbete men som omfattas av lönegarantin tar ett annat arbete som bedöms som godtagbart. Om den anställde vägrar detta kan uppsägningslönen reduceras med det belopp som skulle ha utgått i lön. Därmed minskas också lönegarantin.

Det sagda innebär inte att det skulle saknas problem när det gäller lönegarantins tillämpning.

I konkurssituationer kompliceras situationen stundom av att förvaltaren har intresse att hålla kvar arbetskraften i företaget för att eventuellt kunna överlåta detta i sin helhet. I sådana fall utövas av naturliga skäl inte någon press på arbetstagare att söka annat arbete. Även andra problem kan finnas

som hänger samman med samspelet mellan konkurslagstiftningen inkl. lönegarantin och anställningsskyddslagen.

Utskottet har inhämtat att man inom arbetsmarknadsdepartementet förbereder direktiv till en utredning om lönegarantilagen. Det ter sig naturligt att i det utredningssammanhanget ta upp frågan hur de nuvarande reglerna i lönegarantilagen och lagen om anställningsskydd fungerat i praktiken. Ett spørsmål som lämpligen bör belysas är hur den aktuella avräkningsregeln i lagen om anställningsskydd förhåller sig till bestämmelserna i arbetslöshetsförsäkringen om skyldigheten att ta erbjudet lämpligt arbete.

Mot bakgrund av det anförda finns det inte skäl att föreslå någon åtgärd på grund av den aktuella motionen.

Utskottet går härfter över till att behandla vpk-motionen 1489. I den motionen påstås att arbetsgivare endast i ett fåtal fall betalar icella skadestånd som de av arbetsdomstolen åläggs att utge till fackliga organisationer. Orsaken till detta sägs delvis vara den "konkursbenägenhet" som många arbetsgivare i den aktuella situationen visar. Detta undergräver respekten för den arbetsrättsliga lagstiftningen, menar motionärerna, och de vill därför att regeringen skall lägga fram förslag till effektivare indrivning av dessa skadestånd eller förslag om ersättning av lönegarantimedel till den drabbade arbetstagarorganisationen.

Enligt utskottets uppfattning är det en grov överdrift att påstå att arbetsgivare endast i ett fåtal fall betalar av arbetsdomstolen utdömda skadestånd. Motionärerna har heller inte presterat något belägg för sitt svepande påstående. Det finns emellertid exempel på företagare som genom upprepade konkurser eller på annat sätt undandragit sig stora förpliktelser. I sådana fall har emellertid inte enbart organisationer med rätt till skadestånd drabbats utan även andra fordringsägare. Utskottet kan inte finna skäl att prioritera skadeståndsfordringar av detta slag på bekostnad av andra icke förmånsberättigade fordringsägare. Utskottet avvisar därmed också tanken på att lönegarantimedel skall täcka den aktuella typen av fordringar. När det gäller problemet att komma till rätta med företagare som systematiskt underlåter att fullgöra sina förpliktelser vill utskottet påminna om att det sedan den 1 juli i år finns möjlighet att i samband med konkurs utfärda näringsförbud för en tid upp till fem år.

Med det anförda avstyrker utskottet vpk-motionen 1489.

Utskottet hemställer

1. beträffande *lönegaranti för den som erbjuds annat arbete* att riksdagen avslår motion 1979/80:1463.

2. beträffande *lönegarantilagens utsträckning till vissa skadeståndsfordringar m. m.*
att riksdagen avslår motion 1979/80:1489.

Stockholm den 20 november 1980

På arbetsmarknadsutskottets vägnar
ELVER JONSSON

Närvarande: Elver Jonsson (fp), Anna-Greta Leijon (s), Alf Wennerfors (m), Arne Fransson (c), Erik Johansson (s), Bernt Nilsson (s), Sten Svensson (m), Pär Granstedt (c), Lars Ulander (s), Margit Odelsparr (c), Marianne Ståhlberg (s), Eva Winther (fp), Sune Johansson (s), Nils-Olof Grönhagen (s) och Sonja Rembo (m).

